

קדושת אזור עולי מצרים – גוש קטיף לאחר כיבוש צה"ל במלחמת ששת הימים*

מבוא

- א. האם גבול עולי מצרים נשאר חייב במצוות התלויות בארץ מדרבנן?
- ב. לשיטת רש"י אין כלל איסורי שמיטה בגבול עולי מצרים
- ג. לדעת הרמב"ם חלה קדושת שמיטה על פירות בגבול עולי מצרים
- ד. הזיקה בין קדושת שמיטה על הפירות להפקרם
- ה. נוסח שונה בפירוש המשניות להרמב"ם לפי התרגום החדש והתשובות
- ו. עבר הירדן לענין ביעור פירות שמיטה
- ז. השפעת שחרור צה"ל על קדושת גבול עולי מצרים
- ח. האם קדושת הארץ בכיבוש רבים באה מאליה
- ט. בכל מקום שצריכים רוב ישראל אין הולכים אלא אחר יושבי א"י
- י. כל ממשלה או שלטון יהודי השולט על דעת רוב ישראל מקבלים סמכות של מלך
- יא. הממשל הצבאי על האזורים המשוחררים מעכב את חידוש קדושת הארץ בגבול עולי מצרים

מבוא

אחת הבעיות ההלכתיות המסובכות ביותר בכל הנוגע למצוות התלויות בארץ, היא קביעת גבולות הארץ המקודשת לחיוב תרומות ומעשרות ולאיסורי שמיטה.¹ ביחוד הן חשובות לנו כיום לאחר מלחמת ששת הימים, כאשר זכינו

* התשובה פורסמה בעבר, בחוברת אמונת עתיד, 50 (מרחשוון – כסלו תשס"ג), עמ' 49-63. התשובה ניתנה למערכת אמונת עתיד ע"י הרבנית צפיה גורן תחי'. התשובה נערכה ע"י הרב נעמן וסרצוג והרב מאיר סלונימסקי, והיא חלק מספר שאלות ותשובות "תרומת הגורן" שאמור לצאת לאור בקרוב.

1. הערת עורך: עיין בספר תורת המועדים במאמר: "קדושת אזורי הכבוש לפי ההלכה" (עמ' 658), שם דן מרן המחבר זצ"ל בכיבוש חצי האי סיני בזמן מבצע סיני והשלכותיו ההלכתיות, ושם דן גם בנושא מאמר זה.

קדושת אזור עולי מצרים – גוש קטיף לאחר כיבוש צה"ל במלחמת ששת הימים

בעזרת אלקי מערכות ישראל לשחרר את כל א"י המקודשת מעבר לירדן מערבה. והבעיה הראשית היא, מה דינם של השטחים המשוחררים שתחת הממשל הצבאי. אותם האזורים המשוחררים שלא נכללו בקדושת עולי בבל, אבל היו בכיבוש עולי מצרים. והרי באופן פורמלי מבחינת החוק החילוני אין חוקת מדינת ישראל חלה על אזורים אלה, והם נחשבים כביכול כאזור כבוש. השטחים הללו מתנהלים בינתיים לפי החוק הבינלאומי המקובל בעולם ביחס לאזורים כבושים.

הבעיה היא אם מבחינת ההלכה היהודית נחשבים גם אזורים אלה שתחת הממשל הצבאי, כאזורים משוחררים לכל דבר, והם נידונים כחלק אינטגרלי של ארץ ישראל המקודשת והמובטחת מפי הגבורה. יתכן שעם שחרורם ע"י צה"ל נתקדשו מחדש כל אותם השטחים שנתקדשו בקדושה ראשונה של עולי מצרים בימי יהושע בן נון, ולא נתקדשו בקדושה שניה של עולי בבל. כי ההלכה קובעת בזה שקדושה ראשונה של עולי מצרים קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבוא, כמבואר ברמב"ם (הל' תרומות פ"א ה"ה):

כל שהחזיקו עולי מצרים ונתקדש קדושה ראשונה, כיוון שגלו בטלו קדושתן, שקדושה ראשונה לפי שהייתה מפני הכיבוש בלבד, קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבוא. כיוון שעלו בני הגולה והחזיקו במקצת הארץ, קדושה קדושה שנייה העומדת לעולם, לשעתה ולעתיד לבוא.

ביתר הרחבה כתב הרמב"ם (בהל' בית הבחירה פ"ז הט"ז):

ולמה אני אומר במקדש וירושלים קדושה ראשונה קדשה לעתיד לבוא, ובקדושת שאר א"י לענין שביעית ומעשרות וכיוצא בהן לא קדשה לעתיד לבוא, לפי שקדושת המקדש וירושלים מפני השכינה, ושכינה אינה בטלה וכו'. אבל חיוב הארץ בשביעית ובמעשרות אינו אלא מפני שהוא כבוש רבים, וכיוון שנלקחה הארץ מידיהם בטל הכבוש ונפטרה מן התורה ממעשרות ומשביעית, שהרי אינה מן ארץ ישראל. וכיוון שעלה עזרא וקדשה, לא קדשה בכיבוש אלא בחזקה שהחזיקו בה, ולפיכך כל מקום שהחזיקו בה עולי בבל ונתקדש בקדושת עזרא השנייה,

הרב שלמה גורן

הוא מקודש היום ואע"פ שנלקח הארץ ממנו וחייב בשביעית ובמעשרות על הדרך שביארנו בהלכות תרומה.

א. האם גבול עולי מצרים נשאר חייב במצוות התלויות בארץ מדרבנן?

אע"פ שמהרמב"ם יוצא במפורש שהאזור שהיה בכיבוש עולי מצרים ולא נכלל בחזקת עולי בבל, נשאר פטור מן התרומות ומן המעשרות ומשביעית, כמו שהיה לאחר שנלקחה הארץ מידיהם, שהרי לא נתקדש בחזקת עולי בבל, אין זה אלא מן התורה, שהרי לענין תרומות ומעשרות מדרבנן, מסיים הרמב"ם במפורש (הל' תרומות פ"א ה"ה): "והניחו אותם המקומות שהחזיקו בהם עולי מצרים, ולא החזיקו בהם עולי בבל כשהיו, ולא פטרום מן התרומה והמעשרות, כדי שיסמכו עליהם עניים בשביעית" משמע שמ"מ נשארו חייבים מדרבנן בתרומות ומעשרות.

אמנם לשיטת הרמב"ם (הל' תרומות פ"א הכ"ו) גם בתחום א"י המקודש של עולי בבל החיוב מדבריהם: "התרומה בזמן הזה, ואפילו במקום שהחזיקו עולי בבל ואפילו בימי עזרא, אינה מן התורה אלא מדבריהן, שאין לך תרומה של תורה אלא בא"י בלבד ובזמן שכל ישראל שם, שנאמר: 'כי תבואו' ביאת כולכם, כשהיו בירושה ראשונה וכמו שהן עתידין לחזור בירושה שלישית, לא כשהיו בירושה שנייה שהייתה בימי עזרא שהייתה ביאת מקצתן, ולפיכך לא חייבה אותן מן התורה". והוסיף שם הרמב"ם: "וכן יראה לי שהוא הדין במעשרות, שאין חייבין בזמן הזה אלא מדבריהם כתרומה".

יוצא לכאורה שאין כלל הבדל בזמן הזה בלאו הכי לענין חיוב תרומות ומעשרות, בין התחום המקודש של עולי בבל, לבין תחום עולי מצרים שלא נתקדש לעתיד לבוא. מאחר שגם בתחום עולי בבל בלבד, ג"כ חייבים בתרומות ומעשרות מדרבנן. ואין הבדל בזה אם שחרור צה"ל את השטחים שלא היו בקדושת עולי בבל והיו בכיבוש עולי מצרים, החזירה לשטחים אלה את קדושתם הראשונה, משום שהיה זה כיבוש של רבים כפי שיתבאר להלן, או שלא חזרה קדושתם הראשונה של כיבוש יהושע בן נון. מכיוון שבין כך שני האזורים גם יחד אינם חייבים בתרומות ומעשרות מן התורה,

קדושת אזור עולי מצרים – גוש קטיף לאחר כיבוש צה"ל במלחמת ששת הימים

ושניהם כאחד נשארו חייבים מדרבנן וועיין בספר חידושי רבנו חיים הלוי על הרמב"ם בהל' שמו"י פי"ב הט"ז).

ברם, ההבדל ההלכתי הגדול הוא ביחס להלכות שמיטה. שבמשנה בירושלמי (שביעית פ"ו ה"א) מפורש: "שלש ארצות לשביעית, כל שהחזיקו עולי בבל מארץ ישראל עד כזיב, לא נאכל ולא נעבד. כל שהחזיקו עולי מצרים מכזיב ועד הנהר ועד אמנה, נאכל אבל לא נעבד. מן הנהר ומאמנה ולפנים, נאכל ונעבד", עכ"ל המשנה לפי הנוסח שבירושלמי.

וכן כתב הרמב"ם (הל' שמו"י פ"ד הכ"ו): "כל שהחזיקו בו עולי בבל עד כזיב אסור בעבודה, וכל הספיחין שצומחין בו אסורין באכילה, וכל שלא החזיקו בו אלא עולי מצרים בלבד, שהוא מכזיב ועד הנהר ועד אמנה, אע"פ שהוא אסור בעבודה בשביעית, הספיחין שצומחין בו מותרים באכילה, ומהנהר ומאמנה והלאה מותר בעבודה בשביעית".

לפי"ז יש לעיין ביחס לשטחים המשוחררים החדשים, שהיו כלולים באזור כיבוש עולי מצרים ולא בקדושת עולי בבל. מה דינם כיום לענין שמיטה, האם הכיבוש של צה"ל שהיה על דעת העם והממשלה החזיר את קדושת האזורים הללו לקדושה ראשונה של עולי בבל, מאחר שהיה זה כיבוש רבים, ונמצא שכיום אין הבדל בין כיבוש עולי מצרים לחזקת עולי בבל, ושני האזורים כאחד קדושתם שווה לענין תרומות ומעשרות, וגם לענין איסור שמיטה שבשני האזורים גם יחד לא נאכל ולא נעבד. מאחר שבחורבן הבית הראשון לא פקעה קדושת הארץ של עולי מצרים, אלא משום שהייתה בגלל הכיבוש, ומשבטל הכיבוש בטלה הקדושה, כמו שכתב הרמב"ם (הל' בית הבחירה פ"ו הט"ז): "וכיוון שנלקחה הארץ מידיהם בטל הכבוש". ומאחר שכעת חזרה הארץ לידינו ע"י כיבוש של רבים, שמא חזרה קדושת הארץ כולה גם לאזור עולי מצרים.

ב. לשיטת רש"י אין כלל איסורי שמיטה בגבול עולי מצרים

והנה ביחס למשנה (שביעית פ"ו) דלעיל, יש לעיין בדברי רש"י (ובמות טז ע"א) על סוגיית הגמ' שם: "הרבה כרכים כבשו עולי מצרים ולא כבשו עולי בבל, וקדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבא", וכתב רש"י ושם ד"ה וקדושה ראשונה: "דבימי יהושע קדשה לשעתה ולא לעתיד, הלכך

הרב שלמה גורן

זורעים בהן בשביעית שיסמכו עליהן עניים לשכור עצמן לחרוש ולקצור, ועוד ליטול לקט שכחה ופיאה ומעשר עני". ודברי רש"י תמוהים עד מאד שהרי מפורש במשנה דלעיל (במס' שביעית), שכל שהחזיקו עולי מצרים מכזיב ועד הנהר ועד אמנה נאכל אבל לא נעבד. כלומר שלמרות שקדושת עולי מצרים פקעה ולא קדשה לעתיד לבוא, מ"מ אסור לחרוש שם ולזרוע, ורק אין שם איסור ספיחין כמוש"כ הרמב"ם. ואיך כתב רש"י שכל שלא נתקדשה בקדושת עולי בבל מותר לחרוש ולזרוע בשמיטה.

וכן כתב רש"י (חולין ז ע"א) לענין בית שאן ובנותיה: "הרבה כרכים כבשו עולי מצרים – קדשום בקדושת הארץ, ולא כבשום עולי בבל לקדשם בשניה, ולכך לא כבשום, דקסברי הואיל והותרו הותרו. דקדושה ראשונה בטלה, דכי קדשה יהושע לשעתה קדשה, ולא לעתיד לבא, כשגלו בימי נבוכדנצר ולא רצו להחזיר קדושתה, כדי שיהא מותר לחרוש ולזרוע שם בשביעית שאין נוהגת בחו"ל, ויסמכו עליהן עניים ליטול לקט שכחה ופיאה ומעשר עני, ובית שאן מהן הייתה" וכו', ותמוה איך יענה רש"י על המשנה במסכת שביעית הנ"ל, שבאזור עולי מצרים נאכל אבל לא נעבד.

וזכורני שכבר עמד על תמיהה זו שבדברי רש"י בתשובות רבנו ישעיה הזקן מטראני ז"ל. וכן המל"מ (בהל' שמו"י פ"ד הכ"ז) עיי"ש. ויש לישב את דברי רש"י ולומר שלא על כל המקומות של עולי מצרים נאמר כן במשנה בשביעית, כי אם באזור אחד בלבד שהוא מכזיב ועד הנהר ועד אמנה, ואין זה כולל את כל שטח עולי מצרים.

והנה גם בדברי הרמב"ם יש חילוקי דעות. למרות שביד החזקה כתב שההיתר בגבול עולי מצרים הוא רק לענין הספיחין שמותרים באכילה, הרי בפירושו למשניות שם (מס' שביעית פ"ו מ"א) כתב: "ולענין לא נאכל ולא נעבד, שאסור לנו עבודת הארץ ההיא, ואם תעבד ע"י אחר אסור לאכול ממנה שתוציא. ושומר נאכל אבל לא נעבד, רוצה לומר שאינו מותר עבודתה ואם נעבדה יהיה כל הצומח בה נאכל בקדושת שביעית. ושומר נאכל ונעבד, שמותרת עבודתה בשביעית והצומח בה יאכל בלא קדושת שביעית, אלא כמו שיאכלו פירות כל שנה".

ג. לדעת הרמב"ם חלה קדושת שמיטה על פירות בגבול עולי מצרים

נמצינו למדים מדבריו בפירוש המשניות שני חידושים, ביחס לגבול עולי מצרים לענין שמיטה.

א. שלא הספיחין בלבד מותרים באכילה, אלא גם הנזרע באיסור מותר.
ב. שבכל זאת יש על הפירות ועל הצומח בגבול עולי מצרים קדושת שביעית, ופירותיו נאכלים לפי דיני פירות שביעית.

וכבר עמד על שיטת הרמב"ם הזו במל"מ (הל' שמו"י פ"ד הכ"ו) הנ"ל. וכתב שם: "ונראה דלרבינו כל מה שתוציא הארץ בכבוש מצרים אינו נאכל לאחר הביעור, בין מה שתוציא בהיתר כגון פירות האילן, או אם נעבדה בשביעית, דלרבינו פירוש כיבוש מצרים יש בו כל דין שביעית". אולם הר"ש (פירושו למס' שביעית הנ"ל) כתב נאכל ולא נעבד: "נאכל לאחר הביעור וקסבר קדושה ראשונה לא קידשה לעתיד לבא, ומ"מ לענין עבודה החמירו דלא נעבד, ודוקא במחור אבל בתלוש עושין כמו בסוריא דבסמוך. דאי לא תימא הכי א"כ ליתני ד' ארצות לשביעית, דיש לסוריא דין לעצמה", הר"ש. והמל"מ מסתפק לדעת הר"ש אם אין בכלל קדושת שביעית על אזור יוצאי מצרים ואפילו לפני זמן הביעור, או שמא רק לענין ביעור אין בו קדושת שביעית, ולא לענין שאר קדושת שביעית של הפירות בשמיטה עצמה.

והנה לדעת הרמב"ם בפירוש המשניות שרק לאיסור ספיחין שהוא מדרבנן אין קדושת הארץ על גבול עולי מצרים, אבל שאר דיני שביעית חלים גם על הפירות שבתחום עולי מצרים, וממילא ברור שהפירות הם הפקר בשנת השמיטה. אלא שאיסור העבודה וגם קדושת השמיטה על הפירות אינו אלא מדרבנן, גם אם נאמר שבתחום עולי בבל שמיטה בזמן הזה דאורייתא, כמוש"כ הכ"מ לפי הרמב"ם (הל' שמו"י פ"ט). ועי' באור שמח (הל' שמו"י פ"א ה"י). מ"מ בתחום עולי מצרים בודאי שהכל מדרבנן בעלמא, כדמשמע מדברי הרמב"ם להדיא (הל' ביהב"ח פ"ו הט"ז) הנ"ל שכתב: "כיוון שנלקחה הארץ מידיהם בטל הכבוש ונפטרה מן התורה ממעשרות ומשביעית, שהרי אינה מן ארץ ישראל". וכ"כ הר"ש להדיא שם (שביעית פ"ו מ"א) ומ"מ לענין עבודה החמירו דלא נעבד.

הרב שלמה גורן

לפי זה תמוהים לכאורה דברי הרמב"ם (הל' תרומות פ"א ה"ה) שכתב על תחום עולי מצרים: "והניחו אותם המקומות שהחזיקו בהם עולי מצרים ולא החזיקו בהם עולי בבל כשהיו, ולא פטרום מן התרומה והמעשרות כדי שיסמכו עליהם עניים בשביעית". שאם נפרש את דברי הרמב"ם כפשוטם, יוצא שאין הפירות בשנת השמיטה הפקר בתחום עולי מצרים, שהרי חייבים בתרומות ומעשרות ואילו הפקר פטורים מתרו"מ, ועל פירות שמיטה יש פטור מיוחד מתרו"מ מטעם "והשביעית תשמטנה ונטשתה" (שמות כג, יא) כדמפורש בפאה (פ"ו מ"א) ובירושלמי שם (פאה פ"ו הל"ו), וברמב"ם (הל' מתנות עניים פ"ז ה"ה). ואם אינם הפקר אין עליהם קדושת שביעית אפילו מדרבנן. שהרי גם הפקר מדרבנן פטור מתרו"מ כדמפורש בירושלמי (פאה פ"ה הל"א), שאפילו הפקר משום קנס פטור מתרו"מ, מטעם הפקר ב"ד הפקר, ויליף לה התם מחודש העיבור, ועיי"ש במפרשים ובפירוש הגר"א.

ובשלמא לרש"י ביבמות ובחולין הנ"ל, שכתבו שהתירו להם לחרוש ולזרוע בשביעית ויסמכו עליהם עניים ליטול לקט שכחה ופאה ומעשר עני נחא. שמכיוון שפטרוה לארץ זו של עולי מצרים לגמרי מאיסור שמיטה חייבה מדרבנן בתרו"מ, כמו עמון ומואב ששנינו במס' ידים (פ"ד מ"ג) שחייבות במעשר עני בשביעית, שיהיו עניי ישראל נסמכים עליה. וכן פירש במס' חולין המאירי ז"ל. אבל לדעת הרמב"ם אי אפשר לפרש כן, שהרי סובר שגם בתחום עולי מצרים חלה קדושת שביעית על הפירות, והם הפקר וממילא פטורים מתרומות ומעשרות.

אמנם כבר פירשנו ששיטת רש"י וכן זו של המאירי אי אפשר להולמה בנקל, שהרי היא לכאורה נגד המשנה בשביעית האוסרת לעבוד בשמיטה בתחום עולי מצרים. אבל מ"מ באשר לפירות עצמן אפשר לפרש כהר"ש, ולומר שאין על הפירות קדושת שביעית כלל אפילו לפני הביעור, ולכן חייבם בתרו"מ כדי שיסמכו עליהם עניים בשביעית. אבל להרמב"ם אי אפשר לפרש כן.

וראיתי שכבר עמד על זה המל"מ (הל' שמו"י פ"ד הכ"ז), הן על רש"י הנ"ל שהוא נגד המשנה בשביעית (פ"ו מ"א) והן על דברי הרמב"ם (הל' תרומות פ"א ה"ה) הנ"ל, והמל"מ הבין בברור שכוונת הרמב"ם היא שגבול עולי מצרים חייבים

קדושת אזור עולי מצרים – גוש קטיף לאחר כיבוש צה"ל במלחמת ששת הימים

בתרו"מ בשמיטה, וחייבום לכך כדי שיסמכו עליהם עניים בשביעית כמו עמון ומואב, ותמה על כך המל"מ בעצמו.

ד. הזיקה בין קדושת שמיטה על הפירות להפקרם

וחשבתי לפרש את דברי הרמב"ם בהל' תרומות הנ"ל, שכוונתו לומר שמכיוון שלא פטרום מן התרומה והמעשרות, סימן שעדיין נשארה הארץ בקדושתה מדבריהם. לכן גם שמיטה נוהגת בה מדבריהם ופירותיה הפקר כשמיטה, ובשמיטה הרי כתוב: "ואכלו אביני עמך" (שמות כג, יא) וכמו"ש הרמב"ם (הל' שמיטה ויובל פ"ד הכ"ד, ועי' במל"מ בהל' שמו"י בפ"ד הנ"ל שם רוצה לפרש מעין זה את הגמ').

ברם פירוש זה קשה מכמה טעמים:

א. הלא בשביעית לפני הביעור בודאי שיד הכל שוין בפירות, עניים ועשירים אוכלים אותם בתורת הפקר, כמוש"כ הרמב"ם הנ"ל: "אלא יפקיר הכל ויד הכל שוין בכל מקום, שנאמר 'ואכלו אביוני עמך'. ויש לו להביא לתוך ביתו מעט כדרך שמביאין מן ההפקר". ומפורש במכילתא (פרשת משפטים פרשה כ): "כשהפירות מרובין הכל אוכלין, כשהפירות מועטין לך ולעבדך ולאמתך. ר' יהודה בן בתירא אומר עד שלא הגיעה שעת הביעור היו הכל מבערין אותה עניים ועשירים, הגיעה שעת הביעור מבערין אותה עניים ולא עשירים". ואנן קיי"ל כר' יוסי (ירושלמי שביעית פ"ט ה"ז) ש"אחד עניים ואחד עשירים אוכלין אחר הביעור". והרמב"ם (הל' שמיטה ויובל פ"ז ה"ג) גורס אחד עניים ואחד עשירים אין אוכלים אחר הביעור, כמוש"כ בדבריו הכ"מ. ועכ"פ יד עניים ועשירים שוה בפירות שביעית, בין לפני הביעור בין לאחר הביעור. וא"כ למה כתוב בגמ' וברמב"ם כדי שיסמכו עליהם עניים בשביעית, הלא אין הם מתנה לעניים דווקא. וקשה לפרש שמ"מ כיוון שגם העניים אוכלים, יש להם על מה לסמוך בשמיטה כי אין אנו דואגים לעשירים כי אם לעניים.

ב. למה תלו מצוות שביעית בחיוב בתרו"מ, וכי חיוב שמיטה נובע מכוח תרומות ומעשרות שבשאר השנים, ותלי תניא בדלא תניא?

ג. קשה שהרי הלשון הזה שנאמר בחגיגה (ג ע"ב), ביבמות (טז ע"א) ובחולין (ז ע"א) נאמר גם במשנה ידים (פ"ד מ"ג) הנ"ל, לענין עמון ומואב הפטורים

הרב שלמה גורן

משביעית לגמרי ושם זה בא לתת טעם למה חייבים במעשר עני, ולא במעשר שני, והוא כדי שיהיו עניי ישראל נסמכין עליה בשביעית. וממילא מוכח שגם אותם הכרכים שכבשו עולי מצרים ולא כבשו עולי בבל, ג"כ הניחום מאיסור שביעית וחייבים במעשר עני, לקט, שכחה ופאה, כדי שיסמכו עליהם עניים בשביעית. שהרי הגמ' בחגיגה (ג ע"ב) וביבמות (טז ע"א) שאמרו שם מה טעם הרבה כרכים כבשו עולי מצרים וכו', מביאה זאת על הדיון של עמוון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית. משמע דשניהם שווים לחייבם בתרו"מ ומעשר עני בשביעית.

ולדעת הרמב"ם לפי הנ"ל יוצא ההיפך, שעמוון ומואב ותחום עולי מצרים הם שני הפכים. שעמוון ומואב פטורים לגמרי מן השביעית וחייבים במעשר עני בשביעית כדי שיסמכו עליהם עניים. ותחום עולי מצרים חייבים בשמיטה ופטורים בשביעית מן התרומות והמעשרות, ורק בשאר שני שבוע חייבם בתרו"מ.

ה. נוסח שונה בפירוש המשניות להרמב"ם לפי התרגום החדש והתשובות

והנה הנוסח שבפירוש המשניות של הרמב"ם שלפנינו בשביעית (פ"ו מ"א) אשר עליו מסתמך המל"מ בדבריו, ואשר נראית סתירה בין דבריו ביד החזקה לבין מש"כ בפירוש המשניות, אינה הנוסחה הנכונה בדברי הרמב"ם. וכבר עמד על כך הרמב"ם בעצמו בתשובותיו לתלמידי רבינו אפרים (סי' קלו בהוצ' מקיצי נרדמים), וכתב שם שדבריו הראשונים בפירוש המשניות הם של ר' יצחק בן גיאת ז"ל במאור, וחזר בו מזה הפירוש כדבריו בתשובה הנ"ל: "ועתה בזה הזמן כאשר הטבנו לראות ולדקדק בכל הלכה והלכה בחבורינו הגדול, נראה לנו פי' זאת המשנה ונתגלה טעמה בטעמיה דרבינו הקדוש ע"ה וכו'. ועל זה העיקר אמרה המשנה שכל מה שקדש עזרא בקדושה ב' והוא אשר החזיקו עולי בבל הספיחים שלו אסורים ועבודתו אסורה, והוא עניי אמרם לא נאכל ולא נעבד. וכל מה שהחזיקו עולי מצרים בקדושה ראשונה ממה שלא החזיקו עולי בבל והוא מאמנה עד נחל מצרים באורך וברוחב עד הגבול אשר קידש עזרא, והוא עד כזיב, כל זה הוא גרוע בקדושה, כי קדושה ראשונה קידשה לשעתה ולא קידשה לעתיד לבוא, ולכן ספיחין שלו מותרים, עם היותו אסור בעבודה.

קדושת אזור עולי מצרים – גוש קטיף לאחר כיבוש צה"ל במלחמת ששת הימים

והוא אומרם וכל שהחזיקו עולי מצרים ועד הנהר ועד אמנה נאכל אבל לא נעבד" וכו'.

ואכן בפירוש המשניות שבכתב יד החדש כפי שתורגם ע"י הרב קאפח בהוצאת מוסד הרב קוק, ישנה נוסחה אחרת בפירוש המשניות התואמת לגמרי את דברי הרמב"ם ביד החזקה ובתשובה הנ"ל. שכן לאחר שמברר הרמב"ם בפירוש המשניות בריש פ"ו משביעית את איסור ספיחין שהוא מדרבנן, הוא מפרש את דברי המשנה (שביעית פ"ו מ"א) כלשונו: "אמר כל מה שהחזיקו בו עולי בבל מארץ ישראל והוא שנתקדש קדושה שניה, אסור לאכול הספיחים הצומחים באותה הארץ ואסור לעבוד אותה הארץ בשביעית. ושאר ארץ ישראל שלא נתקדשה קדושה שניה מותר לאכול הספיחים הצומחים בה ואסור לעבוד אותה הארץ. וכל שזולת ארץ ישראל מותר בעבודה, וכן נאכל כל הצומח בה בלי שום איסור", עכ"ל הרמב"ם לפי הכת"י במהדורא ג' ועיי"ש בהערות הרב קאפח).

לפי נוסח אותנטי זה של הרמב"ם בפירוש המשניות (שיש עליו הגושפנקא של הרמב"ם בתשובותיו שכתב שזהו הנוסח הסופי שלו, וחזר בו מהשיטה הקודמת שלו בפירוש המשניות) יוצא שאין כל ראייה מהרמב"ם שיש קדושת שביעית על הפירות בתחום עולי מצרים. אדרבה, מסתבר לומר כהר"ש שמן האמור במשנה "נאכל אבל לא נעבד", משמע שאין בהם קדושת שביעית ואינם חייבים בביעור. כמו שכתב המל"מ שכן צריך להיות לדעת הר"ש והוא הדין להרמב"ם. ההוכחה היחידה שלדעתו יש קדושת שביעית על הפירות בתחום עולי מצרים, היא ממה שכתב הרמב"ם בפירוש המשניות, כמו שמוכיח כן המל"מ הנ"ל. כי מדבריו ב"יד החזקה" אין כל הוכחה לכך, אדרבה מכיוון שהספיחין מותרים שם, שמע מינה שאין עליהם, ולא על פירות האילן קדושת שביעית ולא גזרו שם אלא איסור עבודת הארץ בלבד. וכיוון שכך אינם הפקר בשמיטה, כי יתכן שהפקר הוא מכוח קדושת שמיטה שעל הפירות, ולכן חייבם בתרומות ומעשרות בשמיטה משום שאינם הפקר.

ברם, יש לנו הוכחה שבכל זאת יש חיוב ביעור על הפירות שגדלו בתחום כיבוש עולי מצרים, וש"מ שיש עליהם קדושת שביעית. שהרי כתב הרמב"ם (הל' שמו"י פ"ד הכ"ח): "עבר הירדן שביעית נוהגת בה מדבריהם, וספיחי סוריא ועבר

הרב שלמה גורן

הירדן מותרין באכילה. לא יהיו ארצות אלו חמורין מארץ ישראל שהחזיקו בה עולי מצרים". שמע מינה שעבר הירדן קדושתה פחותה מתחום כיבוש עולי מצרים כמוש"כ המל"מ שם, שמהרמב"ם משמע שעבר הירדן לא היה כלול בכיבוש עולי בבל, שאם לא כן למה כתב שעבר הירדן שביעית נוהגת בה מדבריהם, ולא מן התורה כמו בכיבוש עולי בבל. ואעפ"כ שנינו בשביעית (פ"ט מ"ב): "שלש ארצות לביעור, יהודה ועבר הירדן והגליל", וכן פסק הרמב"ם (הל' שמו"י פ"ז ה"ט).

אלמא שהביעור נוהג בעבר הירדן (אע"פ שקדושתה פחותה מגבול עולי מצרים בלבד בא"י גופה), ואם נוהג שם ביעור משום שקדושת שביעית חלה על הפירות מעבר הירדן, כל שכן שקדושת שביעית חלה על אזור כיבוש עולי מצרים, שהרי הרמב"ם (שם פ"ד הכ"ח) בעצמו קבע על עבר הירדן וסוריא: "לא יהיו ארצות אלו חמורין מארץ ישראל, שהחזיקו בה עולי מצרים".

יוצא איפוא סתירה גלויה בשיטת הרמב"ם, לאחר שנתברר מדבריו בריש הל' תרומות שבתחום עולי מצרים אין קדושת שביעית על הפירות שלכן חייבום במעשרות, כדי שיסמכו עליהם עניים בשביעית. ועיי"ש במל"מ שהוכיח מדברי הר"ש ומהתוס' (יבמות טז ע"א) שבעבר הירדן ישנם שטחים שנכללו בתחום עולי בבל. מה שאין כן לדעת הרמב"ם ממנו ברור שכל עבר הירדן לא נכלל בתחום עולי בבל, לכן קדושתו פחותה מתחום עולי מצרים.

ו. עבר הירדן לענין ביעור פירות שמיטה

הפתרון לבעיה זו היא שיטת הרמב"ם במשנה שביעית (פ"ט מ"ב) הנ"ל. שהרי הרמב"ם בפירוש המשניות כתב: "ועבר הירדן נחלק לג' חלקים. שפלת לוד, והר שפלה של לוד, ומבית חורון עד הים". וכ"כ ביד החזקה (הל' שמו"י פ"ז ה"ט): "עבר הירדן כולו, שפלת לוד, והר שפלת לוד, ומבית חורון עם הים, ארץ אחת" עכ"ל. והנה ברור שלוד ובית חורון הם במרכז א"י מעבר לירדן מערבה, וכבר עמד על כך הכפתור ופרח (פמ"ח) שכתב על דברי הרמב"ם: "ודע שאין זה עבר הירדן שהזכיר ז"ל בפ"ד שאמר עבר הירדן שביעית נוהגת בה מדבריהם, וכ"כ להלן: ולוד מא"י הוא והוא על כרחיך מעבר הירדן מערבה, במס' מע"ש

קדושת אזור עולי מצרים – גוש קטיף לאחר כיבוש צה"ל במלחמת ששת הימים

לוד מן המערב. א"כ לשון המשנה תוכיח שעבר הירדן הנזכר בעניי זה הוא מגוף ארץ ישראל, כמו גליל ויהודה, ועל דרך הר"מ גם שבין יהודה וגליל שם לו עבר הירדן". וכבר הביא פירוש חדש ומופלא זה של הרמב"ם בתוספות רע"ק על המשנה (שביעית פ"ט) הנ"ל, לאחר שהביא בשם ר"ת ביבמות דבעבר הירדן כבשו עולי בבל, ואת המל"מ הנ"ל בשם הר"ש. הביא הגרע"א מפתח עינים להגאון החיד"א, שמביא את דברי הכפתור ופרח, "המעיד דעבר הירדן אינו עבר הירדן דסיחון ועוג, אלא האי עבר הירדן הוא מגוף א"י".

אמנם כבר תמה על הרמב"ם בכפתור ופרח עצמו מהתוספתא (שביעית פ"ז הי"א) וכ"ה בירושלמי (שם פ"ט ה"ב): "איזה הר שבעבר הירדן, תני רשב"א אומר כגון הרי מכוור וגדור וכן כיוצא בהן ושפלתו חשבון וכל עריה אשר במישור דיבון ובמות בעל ובית בעל מעון, וכן כיוצא בהן", וכל אלו המקומות הם בעבר הירדן מזרחה ממש. מ"מ ברור שהרמב"ם יש לו שיטה אחרת בזאת המשנה, הן בפירוש המשניות שלו והן ביד החזקה, שעבר הירדן לענין ביעור הוא א"י בגדה המערבית של הירדן ונמצאים דבריו מדויקים מאד. שבאמת אין עבר הירדן כלול בכיבוש עולי בבל, ואין קדושתה למעלה מתחום כיבוש עולי מצרים. כמוש"כ הרמב"ם (הל' שמו"י פ"ד הכ"ו-הכ"ח) הנ"ל. ואין בה קדושת פירות בשביעית כלל, לא לענין אכילה ולא לענין ביעור, כי אין נוהג בה ביעור ואין פירותיה הפקר בשנת השמיטה, כמו שמשמע לענין תחום עולי מצרים (הל' תרומות פ"א ה"ה-ה"ז) הנ"ל. ורק איסור עבודה בשמיטה נוהג בה מדבריהם, והיתר ספיחין בתחום עולי מצרים, ובעבר הירדן וסוריא מוכיחים לא רק על עצמם, כי אם גם על תחום עולי מצרים שאין על הפירות קדושת שביעית כלל, בניגוד לשיטת המל"מ בזה.

כל זה מתאפשר רק לאור זה שהוכחנו מתשובת הרמב"ם הנ"ל, שחזר בו ממה שפירש מעיקרא בפירושו לענין תחום עולי מצרים, דנאכל אבל לא נעבד, היינו שפירותיה נאכלין בקדושת שביעית. וגם הוא הולך לשיטתו שמפרש שעבר הירדן הכתוב לענין ג' ארצות לביעור, אינו עבר הירדן מזרחה, כי אם עבר הירדן מערבה שהוא במרכז הארץ, מסביב ללוד ובית חורון. אבל עבר

הרב שלמה גורן

הירדן מזרחה אין קדושת שביעית על הפירות וממילא אינם הפקר, ולכן חייבים בתרומות ומעשרות בשביעית. כל זה ברור לדעת הרמב"ם.

ז. השפעת שחרור צה"ל על קדושת גבול עולי מצרים

כעת לאחר שנתבררו ההבדלים בין אזור עולי בבל, שנתקדש לשעתה ולעתיד לבוא לכל דבר, לבין אזור עולי מצרים שלא נתקדש לעתיד לבוא, בכל הנוגע לעבודת הארץ לדעת רש"י וסיעתו, או שאין על הפירות קדושת שמיטה, ואין עליהם מצוות ביעור ואינם הפקר בשנת השמיטה. עלינו לחזור לנושא העיקרי של מאמר זה, מה דינם של שטחים אלו של עולי מצרים כיום לאחר שחרורם ע"י צה"ל. האם חזרו לקדושתם הראשונה ודינם כיום כמו אזור עולי בבל, אם מדאורייתא או מדרבנן, או שמא אין בכיבוש שלנו כדי לקדש מחדש את הארץ שקדושתה הופקעה בחורבן בבל?

הדבר תלוי בשאלה אם הכיבוש של צה"ל נחשב לפי ההלכה ככיבוש רבים, שאז הארץ מתקדשת מאליה כמו שנראה מדברי הרדב"ז על הרמב"ם והל' תרומות פ"א ה"ה, שכתב על כיבוש יהושע שהייתה לשעתה ולא לעתיד לבוא. "ונראה לדעתו לפי שלא קדשוה בפה, אלא בימי עזרא קדשוה בפה". משמע מדבריו שקדושת הארץ הבאה בכוח הכיבוש עצמו, אינה קדושה עולמית, ומשבטל הכיבוש בטלה קדושה. אבל קדושת פה יחד עם הכיבוש, היא קדושה עולמית. ואע"פ שמהכ"מ (הל' בית הבחירה פ"ו הט"ז) לא משמע כן, אלא סובר שהעדיפות של הקדושה שבימי עזרא לא הייתה בגלל קדושה פה, שלא הייתה בימי יהושע בן נון. אלא שקדושה הבאה מכוח חזקה עדיפה על קדושה הבאה מכוח כיבוש. משמע בכל זאת מדבריו ששניהם כאחד לא היו זקוקים לקדושת פה. ואז גם כיבושו של צה"ל כיום, אם היה זה כיבוש רבים היה בכוחו לקדש מחדש את האזורים של עולי מצרים, שקדושתן הופקעה בהבטל הכיבוש הראשון, כמו שכתב הרמב"ם (הל' תרומות והל' ביהב"ח הנ"ל).

ח. האם קדושת הארץ בכיבוש רבים באה מאליה

אולם יש לומר שאין הדברים הללו אמורים שקדושת הארץ חלה מאליה, אלא בכיבוש ולא בחזקה. אע"פ שחזקה עדיפה לדעת הרמב"ם, אין עדיפות זו אלא כשמקדשים את הארץ יחד עם החזקה, אע"פ שלא נראה כן מלשון הרמב"ם (הל' בית הבחירה הנ"ל) שכתב: "וכיוון שעלה עזרא וקדשה, לא קדשה בכיבוש אלא בחזקה שהחזיקו בה". משמע שאין הבדל מעשי בין נוהל הקידוש ע"י כיבוש לבין חזקה, ששניהם שוים מבחינת הנוהל בפה או ממילא, וההבדל ביניהם הוא רק באורך זמן תוקפה של הקדושה. שקדושה הבאה מכוח כיבוש אינה אלא לשעתה כל זמן שהכיבוש קיים, אבל קדושה הבאה בכוח חזקה היא גם לעתיד לבוא.

ברם, מהתוס' (יבמות פב ע"ב) ד"ה "ירושה" משמע לכאורה שקדושת הארץ אינה באה ממילא, אלא יש לקדש אותה בפועל ואפשר שלא לקדש אותה. אבל מ"מ אין משם ראיה על נוהל הקדושה אם זה בפה או ממילא, כי גם אם הקדושה באה ממילא בכוח הכיבוש כשיטת הרדב"ז, ברור שכל שאין העם מעוניין בהקדשת הארץ אין קדושת הכיבוש חלה בעל כרחם. וזהו מה שכתבו בתוס' (שם): "כמו שהניחו במקצת, היו רשאים להניח הרבה יותר, או שמא הכל אם היו רוצים, ואע"פ כן חייבו עצמן מאליהן וקדשו, וכיוון שקדשו קדשה מן התורה", עכ"ל התוס'.

לפי שיטה זו שקדושת הארץ באה מאליה אם הקדושה לפי רצון העם, נשאלת רק השאלה האם הכיבוש של צה"ל נחשב כיבוש רבים מבחינת ההלכה, כי הרי כתב הרמב"ם (הל' תרומות פ"א ה"ב): "ארץ ישראל האמורה בכל מקום היא בארצות שכיבשן מלך ישראל או נביא מדעת רוב ישראל, וזהו הנקרא כיבוש רבים" וכו'. והבעיה היא כיוון שאין לנו מלך ולא נביא, שמא אין הכיבוש בר תוקף מבחינת ההלכה לענין קדושת הארץ הבאה מכוח כיבוש רבים.

ט. בכל מקום שצריכים רוב ישראל אין הולכים אלא אחר יושבי א"י

כמו כן מתעוררת הבעיה של רוב ישראל, האם צריכים לדעת הרמב"ם רוב העם כולל היהודים בגולה, או שמא מספיק רוב אלו שבא"י, כמו שמצינו

הרב שלמה גורן

במס' הוריות (ג ע"א): "אמר רב אסי ובהוראה הלך אחרי רוב יושבי ארץ ישראל". וכן פסק הרמב"ם (הל' שגגות פי"ג ה"ב): "ואין משגיחין על יושבי חוצה לארץ, שאין קרוי קהל אלא בני ארץ ישראל". ומכיוון שהגמ' (שם) לומדת זאת מהמקרא של חנוכת המקדש אצל שלמה: "ויעש שלמה בעת ההיא את החג וכל ישראל עמו קהל גדול מלבוא חמת עד נחל מצרים" (מלכים א' ח, סה) וגו', שמע מינה הני הוא דאיכרי קהל אבל הנך לא איכרי קהל". ובירושלמי (הוריות פ"א ה"ב) למדו מזה: "לראייה הילכו מלבוא חמת עד נחל מצרים", ובין שהכוונה היא ג"כ להוראה של בי"ד הגדול או של ראייה ממש כמו שפירשו המפרשים, יש ללמוד מזה שבכל מקום שזקוקים לרוב ישראל, אין הולכין אלא אחר בני ארץ ישראל, ואין משגיחין על יושבי חו"ל, כמו שכתב הרמב"ם לענין הוראה. וכיוון שמלחמות צה"ל היו על דעת רוב יושבי ארץ ישראל נקרא זה כיבוש רבים.

י. כל ממשלה או שלטון יהודי השולט על דעת רוב ישראל מקבלים סמכות של מלך

באשר לבעית המלך שהזכיר הרמב"ם בריש הל' תרומות (פ"א ה"ב) שהוא תנאי למלחמה ולכיבוש רבים, הנה בהל' מלכים (פ"ה ה"ו) כתב הרמב"ם: "כל הארצות שכובשין ישראל במלך עפ"י בית דין, הרי זה כבוש רבים והרי היא כא"י שכבש יהושע לכל דבר, והוא שכבשו אחר כבוש כל א"י האמורה בתורה". הרי לנו תנאי נוסף, שזה יהיה על פי בית דין שהוא בודאי ב"ד הגדול.

ויש לומר שבהלכות תרומות מדבר הרמב"ם במלחמת מצווה דהיינו בכיבוש א"י עצמה שאז אין צורך בב"ד הגדול כמבואר ברמב"ם (שם שם ה"ב): "מלחמת מצווה אינו צריך ליטול בה רשות בית דין, אלא יוצא מעצמו בכל עת". אבל בהל' מלכים (שם ה"ו) מדבר הרמב"ם כשכובש שאר ארצות מחוץ לגבול ישראל והוא מסתמך על הפסוק בסוף עקב: "כל המקום אשר תדרך כף רגלכם בו לכם יהיה" (דברים יא, כד) — ודרשו שם בספרי (פיסקא נא): "הרי שכבשו חו"ל מנין שמצוות נהגות שם" וכו'. לכן מזכיר שם הרמב"ם "עפ"י ב"ד" כמו ששנינו בריש סנהדרין (פ"א מ"ה): "ואין מוציאין למלחמת הרשות

קדושת אזור עולי מצרים – גוש קטיף לאחר כיבוש צה"ל במלחמת ששת הימים

אלא עפ"י ב"ד של ע"א". וכן פסק הרמב"ם בהל' מלכים (פ"ה ה"ב) הנ"ל. ובנידון דידן מדובר בתוך גבול א"י המובטחת ואשר הייתה בגבול עולי מצרים, בודאי שאין צורך לרשות ב"ד הגדול כדי לשחררה בשלישית. אבל מלך משמע שצריך גם במלחמת מצווה.

אבל כבר נתבאר אצלנו² עפ"י המקורות שלענין זה אין צורך במלך ממש, אלא כל ממשלה השלטת לפי רצון העם זוכה לזכויות מלכות בכל הנוגע לייצוג העם מעין זה, שהיא רשאית לצאת למלחמה, וכל מה שנכבש על ידה נחשב מבחינת ההלכה ככיבוש רבים, מאחר שזה על דעת כל ישראל, והיא שלטת בכוח העם היושב בציון. וכן משמע מדברי החזון איש זצ"ל בסוף מס' עירובין (ליקוטים קיב ס' ו) שכתב לענין ד' דברים שפטרו במחנה היוצא למלחמה: "דאין בין מחנה אלא במלחמת כל ישראל ע"פ מלך ושופט שבדור או עפ"י סנהדרין במלחמת רשות", משמע שגם שופט סגי במלחמת מצווה. אלא שיש עוד לברר את סוגי מלחמת מצווה לדעת הרמב"ם ואיכ"מ לזה.

וכבר קבע מרן הגראי"ה קוק זצ"ל בספרו "משפט כהן" (סי' קמד) שמלך הנזכר בהלכות אלו ברמב"ם ובתלמוד, אין הכוונה למלך ממש, אלא כל שלטון חוקי עפ"י התורה השולט בגינוני ממשלה על דעת הצבור והעם, יש לו את כל אותן הסמכויות של מלך בישראל, בכל הנוגע להנהגת העם בארצו.

לכן דינה של מלחמה זו כדין מלחמת מצווה, וכיבושיו של צה"ל באזורי א"י המובטחת נידונים כדין כיבוש רבים. ויוצא שכל האזורים שהיו כלולים בקדושה ראשונה בגבול עולי מצרים, אע"פ שלא היו בגבול עולי בבל והופקעה קדושת הארץ בחורבן בבל, חזרה כעת קדושתה עם שחרור הארץ מחדש ע"י צה"ל. ולשיטות הפוסקים הסוברים שהכיבוש של רבים עצמו גורם לקידוש הארץ, ואין צורך לקידוש מיוחד בפה ע"י ב"ד או המלך. דינה כיום של א"י כולה שהייתה כלולה בגבול עולי מצרים, כדין האזור של עולי בבל לפני שקדושתה מן התורה.

2. הערת עורך: עיין בספר משנת המדינה, "דינא דמלכותא בישראל", עמ' 75; משיב מלחמה ח"ג עמ' רעז.

יא. הממשל הצבאי על האזורים המשוחררים מעכבים את חידוש קדושת הארץ בגבול עולי מצרים

ברם, כל זה בתנאי שכיבושו של צה"ל במלחמת ששת הימים היה על מנת לשחרר את הארץ מידי האויב, ולהשאירה בידינו. שאז לפי הרמב"ם, דיו בכיבוש עצמו כדי לחזור ולקדש את גבול עולי מצרים, ולהחיל עליה את דינה וקדושתה של תחום עולי בבל, לכל המצוות התלויות בארץ. אבל מכיוון שהאזורים החדשים מוחזקים בידינו תחת ממשל צבאי, ועפ"י האמנה הבינלאומית ביחס לשטחים מוחזקים, שמא אין בכוח כיבוש זה לקדש את הארץ כמו כיבוש רבים על דעת ישראל. והראיה לכך היא שאין מחילים על אזורים אלו את החוק של מדינת ישראל, אלא חיים עדיין לפי החוקים של מדינות האויב ששלטו עליהם לפני מלחמת ששת הימים.³

ומכיוון שהתנאי לקידוש הארץ הוא שיהיה "כיבוש רבים", וכיבוש רבים הוא רק אם נעשה ע"י מלך ישראל (או מלכות ישראל כנ"ל) "מדעת רוב ישראל", כמו שקבע הרמב"ם בהל' תרומות, הרי הדבר תלוי בדעת רוב ישראל בא"י ובהחלטתם. שאם הסכימו לכבוש ולשחרר את השטח עבור ישראל, והוא נכבש לפי הסדר של התורה, חלה עליו קדושת א"י לכל דבר. אבל אם לא הייתה דעת רוב ישראל לשחרר את השטח עבורנו, כי אם להחזיק ולנהל אותו, ולא לספח אותו לא"י המוחזקת בידינו, אין בכוח הכיבוש הזה לקדש את השטח המשוחרר.

לכן ברור שהאזורים המשוחררים ע"י צה"ל במדה שהם בתוך גבול עולי מצרים, ואינם כלולים בגבול עולי בבל, תלויה קדושתם המחודשת לענין תחולת חובת המצוות התלויות בארץ עליהם, בנו. דהיינו ברוב העם היושב בארץ (כי אין הולכים בזה אחר יושבי חו"ל כנ"ל). ואין הדבר תלוי רק בזמן הכיבוש, אלא בכל עת אשר החלטה כזאת תבוא מצד הממשלה על דעת העם, תתקדש הארץ מחדש בגבול עולי מצרים, בכוח החזקה שלנו שהיא יותר יעילה מאשר כוח כיבוש. חזקה זו יכולה להתבצע ע"י התנחלות יהודית באזורים

3. הערת עורך: עיין בספר משנת המדינה, "בעיית השמיטה בהתנחלויות - ביהודה שומרון וחבל עזה", עמ' 281, שם דן מרן המחבר זצ"ל בנושא זה.

קדושת אזור עולי מצרים – גוש קטיף לאחר כיבוש צה"ל במלחמת ששת הימים

המשוחררים, שכוחה עדיף לענין קדושת המקום מאשר כיבוש, כמוש"כ הרמב"ם (הל' תרומות פ"א ה"ו, והל' ביהב"ח פ"ו הט"ז) הנ"ל, שקדושה הבאה ע"י כיבוש אינה אלא לשעתה ולא לעתיד לבוא, וקדושה הבאה מכוח חזקה והתנחלות שאחריה, קדשה לשעתה ולעתיד לבוא כמו קדושת עזרא בגבול עולי בבל.

לכן, אע"פ שבזמן שחרורו של צה"ל את האזורים שמחוץ לגבול עולי בבל ובתוך גבול עולי מצרים, לא נתקדשו ממילא, משום שלא הוחל עליה חוק המדינה כי אם חוק הממשל הצבאי, יכולה החזקה וההתנחלות שתבוא אחרי כן (אם תהיה על דעת רוב ישראל שבארץ) ותחיל את קדושת א"י על כל השטחים המשוחררים. זוהי השקפת הרמב"ם וסיעתו בנושא זה.